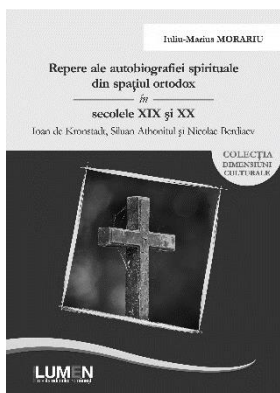


Recenzii

Iuliu-Marius Morariu, Repere ale autobiografiei spirituale din spațiul Ortodox în secolele XIX și XX. Ioan de Kronstadt, Siluan Athonitul și Nicolae Berdiaev, prefață de ÎPS. Andrei Andreicuț, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, colecția „Dimensiuni culturale”, Iași, Editura Lumen, 2019, 536 p.



Vă propunem spre lectură și analiză teza de doctorat a Părintelui Ieromonah Maxim-Iuliu Morariu, recent apărută la editura Lumen, scrisă sub îndrumarea academică a Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Andrei Andreicuț, intitulată *Repere ale autobiografiei spirituale din spațiul ortodox în secolele XIX și XX – Ioan de Kronstadt, Siluan Athonitul și Nicolae Berdiaev* – o lucrare care se dorește de către autor ca fiind una de pionierat în spațiul cultural autohton, lărgind, așadar, vectorul de influență al spiritualității către cotidianitate

prin analiza comparată a acestor personalități marcante. Încă de la primul atac al temei, părintele Maxim își trasează cu rigurozitate conștientizarea dificultăților de operare cu aceste nuanțe ale temei extrem de generoase ca întindere temporală, dar și ca metodologie de operare asupra aspectelor conexe de interdisciplinaritate pe care o astfel de muncă o implică. Evident, pe de altă parte, motivația autorului rămâne una eminentă spirituală, întrucât prin intrarea în structurile de gândire ale personalităților propuse, acesta urmărește să potențeze cu discreția maestrului spiritual o școală de gândire, timid postulată în spațiul răsăritean, al modernității. Predilecția părintelui Maxim spre cercetare, respectiv analiză documentară datorată studiilor aprofundate de istorie, sociologie și psihologie, încarcă semantic actul teologic,

transformând o temă de spiritualitate, altminteri restrânsă ca interes în granițele confesionale ale ortodoxiei, într-un proces hermeneutic cultural, ce deschide cititorului apetitul pentru decriptarea în cheie modernă a unor probleme tradiționale ale teologiei mistice cu accente monastice, dar care vizează interesul foarte actual al schimbului de valoare intergenerațional.

Obiectul cercetării propuse de autor îl reprezintă tocmai mutația conceptuală a discursului interior mistic extrem de dificil de tradus, chiar de postulat în sens personal, datorită unor limite ale limbajului, fapt ce intră sub incidența autobiografiei spirituale și nu doar accente de memorialistică clasică unde se urmărește doar o expunere anamnetică a unor evenimente marcante subiectiv, transmise empatic. De altfel, accentul distinct este întărit în cei trei oameni spirituali, nu pe o redare strict anamnetică a unor trăiri, ci mai cu seamă asupra unui trend analitic, ce se distanțează de memorialistica clasică, vizând urcarea spirituală, deci depășirea sinelui ca o formă de școală a minții și de ce nu ca un exercițiu pragmatic, aplicabil spiritului. Părintele Maxim, așadar, propune, pentru a ne introduce în problema celor trei *caractere* cu similitudinile și diferențele specifice culturale și de optică ale experienței mistice răsăritene, o bibliografie exhaustivă atât din punct de vedere teologic, cât mai ales o analiză critică a unor exagerări encomiastice (p. 29) specifice stilului patristic, uneori, greoi pentru postmodernitatea seculară. El afirmă motivându-și demersul faptul că: „Autobiografia spirituală are un mare atu, acela de a fi o scriere necenzurată, de a prezenta o efigie duhovnicească care nu a suferit intervenții photoshopate, dacă ar fi să folosim un termen aflat în uz. Din acest motiv, contribuie la oferirea de modele mult mai apropiate de profilul omului contemporan...” (p. 31).

Deși afirmam anterior că demersul investigativ al Părintelui e la nivelul de pionierat în cultura românească, el nu intră în incidența unei teologii experimentale (a nu se confunda cu experimentiale) pentru că primul fondator al scrierii autobiografiei spirituale este identificat de autor, în persoana Sfântului apostol Pavel care va influența, ulterior, stilistic scrierea epistolară și cea patristică. În acest sens nu poate fi evitat episcopul Augustin de Hipona, cu magistrala abordare a Confesiunilor sale, „(...) conțin o investigație a condiției spirituale și psihologice a scriitorului la momentul scrierii cărții” (p. 102).

Prima carte de referință pe care o plasează în contextul temei analizate o reprezintă jurnalul Sfântului Ioan de Kronstadt, asupra căruia autorul se poziționează extrem de analitic amestecând studiul filologic cu cel al psihologiei, trecând prin toate etapele dezvoltării cognitive până la maturitate, de unde începe practic miezul teologic retrospectiv al regresiei metanoice al vieții interioare. Problema virtuților analizate este extrem de savuroasă în explozia de note de subsol, a aparatului critic al lucrării, pe care Ieromonahul Maxim le integrează cu o pendulare artistică între eseu și tratat științific, aducând savoare textului. Nu rămân neatrinse nici contextele socio-istorice ale epocii sau problemele specifice ale vieții de familie sau cele legate de vocația clericală, cu toate durerile și greutatea invizibile altfel. Axa centrală a misiunii Sfântului Ioan, rămâne zidirea conștiinței euharistice pe care acesta o experimentează (aplică) până la identificarea cu iconicul liturgic, care evadează din intimitatea proprie și creează un fenomen social al Rusiei și ulterior al ortodoxiei.

Cel de-al doilea mare popas spiritual îl reprezintă scrierile mistice ale Sfântului Siluan Athonitul, socotit de Enzo Bianchi un „sfânt fără frontiere” (p. 267), unde este trecută în revistă viața sa, cu câteva emfaze, perioada de tinerețe, marcată de o conștiință morală relaxată, apoi momentul de cotitură care îi conferă acestuia o turnură existențială, prin intrarea acestuia în monahismul aghiorit și perioada de reflexie a maturității spirituale, ce îl determină pe acesta să ia hotărârea de a scrie, fiindu-i alături ucenicul acestuia arhimandritul Sofronie Saharov. Acestuia din urmă (p. 300) i se datorează în mare parte diseminarea și rafinarea teologică a mesajului mistic al sfântului Siluan, precum și dezvoltarea unei teologii de factură filocalică pornind de la scrierile experiențelor athonite ale misticului. Jurnalul călugărului athonit este fascinant, deoarece este suma unor experiențe extreme spirituale, ce oscilează de la cădere și angoasă la contemplație și extaz mistic precum și revelație. Aceste scrieri se doresc a fi o sinteză antropologică a omului contemporan care se luptă prin devenire cu sinele, întrucât Siluan nu e doar un teoretician ori ideolog, ci e practicianul iubirii revelate în recuperarea stării adamice, inițiale (p. 352).

Ultima oprire importantă este asupra lui Nicolae Berdiaev, figură marcantă atât în câmpul teologiei, cât și în cel al filosofiei, al exilului

rus din spațiul francez (p. 369). Aici Ieromonahul Maxim aduce în discuție, pentru a reliefa profilul biografic al filosofului, o sumedenie de elemente de filosofie politică foarte populare la început de secol, la care Berdiaev aderă devenind opozant al marxismului prin conversa filosofică la un soi de existențialism de factură creștină. Autorul accentuează ideologic, prin analize amănunțite, că opera filosofului Nicolae Berdiaev e mai consistentă, deci mai însemnată, din perspectiva metafizicii creștine decât analiza filosofică impersonală, ideologizantă în mod abstract. El conchide că Berdiaev are o filosofie a libertății, vezi *Spirit și libertate* (p. 380). Relevanța memoriilor sale este una de maximă importanță, întrucât el este puternic influențat de Augustin, dar și de Freud sau Young (p. 387) sau Marx, Nietzsche ori Dostoievski pe care îi combate sau îi evocă în diferite rânduri pentru a lupta cu suferința cauzată de tristețea transformatoare (p. 398), afirmând că: „au avut o importanță enormă în procesul meu de înțelegere a dialecticii existențialiste umaniste. După bulversarea interioară, legată de experiența creatoare prin care am trecut, n-am trădat niciodată credința mea în vocația creatoare a omului” (p. 401).

Prin urmare, cartea Părintelui Maxim-Iuliu Morariu este clădită pe un fundament extrem de solid al unei hermeneutici culturale, binevenite atât în spațiul cultural românesc, cât și în cadrele confesionale ale Bisericii noastre. Distincțiile de-a dreptul hegeliene, pe care le aduce în prim plan spiritual, aduc limpezime într-un domeniu extrem de fluid precum cel al spiritualității, care devine generator de cultură atât în Apus (mai ales în perioada medievală), cât și în Răsărit, mai ales în contemporaneitate, de unde se poate recupera un tezaur imens de trăire autentică. Pe de altă parte, cartea face lumină și în cadrele interconfesionale, deoarece avertizează faptul că în mediile protestante vestice există o populară răspândire al acestui stil, al autobiografiei spirituale, dar care e deseori infestat de o regie a prozelitismului, fapt care îi anulează autenticul. Vă îndemnăm la o lectură utilă și plăcută, dar mai ales extrem de actuală.

Pr. drd. Emanuel CĂȘVEAN
Facultatea de Teologie Ortodoxă,
Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca